
EPISTOLARI BOFILL I MATES I ELS VALENCIANISTES DEL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XX (1916-1932)

ALAITZ ZALBIDEA BERENGUER

azalbe@alumni.uv.es

Universitat de València

Resum: Aquest article mostra les relacions entre Bofill i Mates, una de les persones més importants que mantenien un estret vincle professional amb Pompeu Fabra, i els personatges més rellevants del valencianisme cultural i polític del primer terç del segle XX. L'epistolari consta de dènou cartes que comprenen un període de setze anys: des de 1916 fins a 1932, any en què es van signar al País Valencià les bases d'unificació ortogràfica, les conegudes Normes de Castelló, que tancaren una època d'anarquisme ortogràfic, com ens mostren les pròpies cartes. Aquests documents no només ens donen compte de les estretes relacions entre el catalanisme i el valencianisme polític i cultural d'aquella època, sinó també nombroses curiositats de tipus lingüístic, així com apologies a la llengua que comparteixen.

Paraules clau: Bofill i Mates, correspondència, catalanisme, valencianisme, nacionalisme.

THE LETTERS BETWEEN BOFILL I MATES AND VALENCIANISTS OF THE FIRST THIRD OF THE 20TH CENTURY

Abstract: This article shows the relationship between Bofill i Mates, one of the most important persons Pompeu Fabra maintained a close professional link with, and the most outstanding personalities of the cultural and political Valencianism in the first third of the 20th century. The collected letters comprise nineteen letters written in a period of sixteen years, from 1916 to 1932. In 1932, the basis of the orthographic unification, known as *Normes de Castelló*, were established in the Valencian Country, which brought to a close an era of orthographic anarchism, as the very correspondence shows. These documents account for both the close relationship between the political and cultural Catalanism and Valencianism of that period, and a large number of facts of linguistic interest, as well as eulogies to the language they shared.

Key words: Bofill i Mates, letters, Catalanism, Valencianism, nationalism.

1. ESTUDI PRELIMINAR

Jaume Bofill i Mates (1878-1933), conegut pel seu pseudònim com Guerau de Liost, fou una persona d'una gran sensibilitat envers el País Valencià. La seua capacitat d'oratória es plasmava en el seu gran predicament com a teòric del nacionalisme en discursos com el que va pronunciar a l'edició del 1916 de la tradicional Festa de la Llengua Catalana (Cassasas, 1980), així com també en les reivindicacions lingüístiques durant algunes sessions municipals de l'Ajuntament de Barcelona. El seu incansable treball en aquests aspectes, juntament amb la seua afeció a historiar el moviment catalanista en *La Veu*, va fer les delícies dels sectors valencianistes compromesos amb la causa lingüística i nacional, que veien en ell un esperit unificador i dispost a, no només a apostar per la unitat de la llengua sinó també pel valencianisme polític, que durant aquest primer terç del segle XX brollava des d'organitzacions com Joventut Valencianista, Lo Rat Penat o Acció Cultural Valenciana, els membres de les quals, com veurem en les cartes del treball que ens ocupa, li mostraven un gran afecte i admiració, tant personal com intel·lectual. El nostre objectiu és, doncs, ara i ací, estudiar les relacions entre Jaume Bofill i Mates i els personatges valencianistes d'aquesta època a partir de la correspondència rebuda pel propi autor català i, així mateix, veure de quina manera van intentar portar a terme la vertebració cultural dels territoris catalanoparlants.

Hem tractat en aquest estudi un total de 18 cartes, dividides en dos períodes: un que abasta des del 1916 fins al 1922 i altre que comprèn des del 1927 fins la seua mort, el 1933. Tots els autors de les cartes d'aquesta correspondència són personatges del valencianisme polític i cultural del primer terç del segle XX: Francesc Aguirre, Ignasi Villalonga, Manuel González Martí, Puig i Espert i els membres pertanyents a Acció Cultural Valenciana.

2. ELS ANYS DURS PER AL VALENCIANISME POLÍTIC I EL POSICIONAMENT DELS VALENCIANS A LA NOVA NORMATIVA FABRISTA (1916-1922)

Si bé és cert que el context sociocultural de Catalunya estava farcit de moviments republicans que acabaren trencant amb el catalanisme, com va ser el cas del lerrouxisme, aquest catalanisme polític gaudia d'uns precedents molt envejables per als sectors valencians. La Lliga Regionalista va saber aglutinar les necessitats de la societat catalana i l'any 1913 l'Institut d'Estudis Catalans va publicar les seues Normes Ortogràfiques, amb la conseqüent adopció d'aquesta normativa per part de la Mancomunitat de Catalunya.

Fou llavors quan, el 1914, la premsa valenciana es va interessar per la qüestió ortogràfica, després d'una sèrie d'intents tímids d'alguns autors valencians. Caldrà esperar uns mesos perquè Lluís Fullana publicàs les seues normes de Lo Rat Penat l'any 1914; unes normes que s'allunyaven massa de les vigents a Catalunya i que els propis autors del panorama literari valencià consideraven propícies per a un aïllament amb la resta del domini lingüístic. Així, a poc a poc, i segons J. D. Climent, «els sectors ratpenatistes continuaran emprant majoritàriament el castellà en els seus escrits i, per altra banda, les joventuts valencianistes, veient la impossibilitat d'arribar a unes mínimes posicions comunes, es decantaven progressivament per l'adopció de la normativa fabriana» (2007:54).

No serà fins que s'aprovaren les Normes de Castelló l'any 1932 quan l'adaptació del fabrisme al País Valencià connectà definitivament amb el món social i literari dels valencians. Fins a aquell moment, però, els diferents personatges del valencianisme polític de l'època s'inclinaven envers unes opcions gramaticals i ortogràfiques determinades. No cal dir, però, que la postura general de les diferents organitzacions valencianistes, llevat del cas dels sectors continuadors del projecte ortogràfic fullanesc, era la d'utilitzar la proposta fabriana; de fet, en l'organització a Barcelona de la Joventut Valencianista (1912) Jaume Bofill i Mates hi participà activament, i ja el 1913 adoptà la normativa de l'IEC en el seu òrgan de premsa, *València periòdic valencianista* (Ferrando 2000:124).

Bofill, a més, fou uns dels pilars fonamentals del mateix Pompeu Fabra i el que major incidència va tenir sobre aquest pel que feia a l'activitat realitzada en terres valencianes. De fet, Fabra visità per primera vegada el País Valencià gràcies als freqüents viatges que ell hi va realitzar per aquests anys, en uns moments de relativa efervescència nacionalista i de contactes sovintejats entre els capdavaners catalans i valencians d'aquest moment (Ferrando 2000:128). Aquesta sèrie de relacions que Bofill va mantenir amb molts personatges del valencianisme del moment es plasmen en les cartes que presentem, en les quals moltes vegades hi apareixen agraïments personals per la tasca de redreçament nacional que Bofill feia des del Principal, tot tenint en compte les principals organitzacions valencianistes que hi anaven emergint.

El primer del corresponsals que presentem ací, Francesc Aguirre, membre de Joventut Valencianista, li mostra, en la carta del 26 de febrer de 1916, «la nostra felicitació més entusiasta per el seu magnífic discurs pronunciat en la memorable sessió d'eixe ajuntament de Barcelona, en la que portant la veu de la Lliga Regionalista defenguereu la proposició que en defensa de l'ús de la llengua catalana havia presentat la minoria a la que pertenciem, com u dels mes valiosos regidors». Molts eren els personatges valencians que sentien una profunda admiració a les paraules que, com a orador, Bofill i Mates transmetia a la resta de conciutadans, de la mateixa manera com portava a terme en els seus articles publicats en els números de *La Veu*. Aguirre, però, és el primer que li adverteix explícitament del mal estat del valencianisme, que posteriorment es traduirà en la manera emmirallada com veien alguns autors valencians el Principat, com veurem posteriorment.

Ignasi Villalonga fou l'autor que més identificat se sent amb el catalanisme polític i més imita les formes lingüístiques del principat. L'escriptura de les seues cartes (1919-1922) coincideix en un moment en què es redacta *Síntesi del criteri valencianista*, un escrit d'Eduard Martínez Ferrando que es considera el primer text teòric del valencianisme d'arrel catalanista, i també la *Declaració Valencianista*, els glossadors de la qual van ser, entre altres, l'esmentat Martínez Ferrando, Maximilià Thous (amb qui Bofill i Mates també mantenia una estreta relació, com podem veure en invitacions a través de telegrams en la seua correspondència¹) i el mateix Ignasi Villalonga. Bofill i Mates és el primer que anima Villalonga amb les actuacions de Joventut Valencianista, i aquest respondrà amb l'estima que un pare del catalanisme polític amb interès per la causa valenciana li pertoca.

Villalonga, en la carta de juny de 1919, s'encarrega de fer-li un resum dels resultats electorals, que foren un estrepitós fracàs per al valencianisme; en aquesta carta no s'està de

¹ No hem reproduït els telegrams ni telefonemes en aquest estudi atès el nul interès històric i filològic que suscita.

més en comunicar-li el suport que van tenir per part de socialistes, regionalistes i republicans així com també d'anteposar-se a «l'antipàtica Unió Monàrquica», a qui el govern va donar caliu a Barcelona però que no va minvar el suport a la Lliga. Li felicita, doncs, pel triomf a Barcelona, que va «enfortir» als valencianistes, sobretot al propi Villalonga, qui en moltes de les seues cartes manté l'optimisme per allò propi i aquest mirall que per a ell suposa Catalunya; en la carta de febrer de 1929, després de afalagar la força d'atracció de Cambó, afirma que «el nostre nacionalisme valencianista, optimista sempre², veu no obstant llunyana la Espanya gran i cerca en vosaltres la Catalunya petita. Perxó el nostre sorollós trionf municipal a Barcelona el fem nostre de tot cor»; així mateix, el setembre del mateix any, el felicita pel seu nomenament com a vicepresident de la Mancomunitat. De fet, el caràcter recíproc en l'estima d'aquestes relacions culturals es mostra en la carta de setembre de 1919, en la qual Villalonga li agraeix que en un dels articles publicats en *La Veu*, on Bofill i Mates plasmava el seu ideari, rebera falaguerament el que es deia a la Declaració Valencianista de 1918, més enllà de la reticència de molts catalanistes a acceptar la denominació «Estat Valencià», amb la qual, tanmateix, Villalonga veia compatible amb la nacionalitat amb Catalunya.

Manuel González Martí, que va ser president de Lo Rat Penat durant els anys 1928-1930, es comunicava amb Bofill i Mates a principi de la dècada dels anys 20, quan encara no havia arribat a la presidència de l'entitat. Bofill i Mates tenia l'admiració intel·lectual d'aquests personatges, que consideraven «autoritzada» la seua opinió pel que feia a qüestions culturals, lingüístiques i històriques; de fet, González Martí és qui li convida a ser una mena d'«ambaixador», de Lo Rat Penat perquè, com es llegeix a la carta de juny de 1920, els consocis daquesta entitat tenien previst fer una visita cultural a Barcelona, a «des entitats culturals baig els plecs de Nostra Senyera».

L'any 1923 començà una dictadura de set anys del general Primo de Rivera. Fins l'any 1927 no tornarem a veure comunicació per carta entre els intel·lectuals del País Valencià i Jaume Bofill i Mates.

3. BOFILL I MATES, MANTENIDOR DELS JOCS FLORALS. ELS ANYS PREVIS A LES NORMES DE CASTELLÓ 1927-1932).

A partir de l'any 1927 s'intensifiquen les relacions de Bofill i Mates amb el grups culturals valencians. Les cartes que conservem de Puig i Espert estan escrites a finals de la dècada dels anys 20, una l'any 27 i, en el cas de l'altra, desconeixem la data perquè no hi apareix escrita, però pel contingut d'aquesta, ha de ser poc abans de la visita al País Valencià que va fer Bofill i Mates l'any 1930, en l'ocasió que Lo Rat Penat el va convidar com a mantenidor del certamen. En la carta apareix la invitació per part de Puig i Espert: «Perxó recurrixc a vosaltres oferint-vos la dignitat de Mantenedor del Certam literari, amb la esperança de que no la refusareu, honorant-nos moltíssim la vostra acceptació».

Aquesta visita de Bofill i Mates van intensificar les anades de Pompeu Fabra a terres valencianes. A poc a poc, i gràcies al pilar que suposava ser Bofill i Mates per a ell, va anar

² Un optimisme que es veu quan l'informa, en la carta del 18 de desembre de 1922, que, malgrat tot, van recuperant l'ús del valencià en àmbits on havia estat foragitat.

sensibilitzant-se amb la causa valenciana. Arran d'això va fer unes declaracions interessants sobre la necessitat dels valencians per depurar la seua llengua i buscar el camí per normativitzar la seua varietat. Però abans d'aquesta primera visita de Fabra l'any 1931, hi van haver tres cartes l'any 1930 que són esclaridores per veure la consciència d'unitat de la llengua i també que serveixen com a preludi de les Normes de Castelló.

En la carta que li envia Ignasi Villalonga l'11 d'abril de 1930 li comunica que «El Rat Penat em va encarregar que proposés el nom de alguna personalitat de Catalunya o Mallorca per a Mantenedor dels Jòcs Florals d'enguany». Aquesta innegable consciència de la unitat de la llengua contrasta amb l'etern problema onomàstic, i en la carta del 29 d'abril del mateix any Villalonga afirma que li sembla «molt oportú parlar de la llengua valenciana. Encara que tota la joventut moderna i culta accepta la unitat de la llengua catalano-valenciana, hi han els homes de la generació anterior i sobre tot el vulgus que professa un autoctonisme sentimental respecte al valencià que la vostra discreció sabrà sortejar, sense claudicacions oportunistes.», fet que dona compte que, malgrat aquesta unitat, la reticència dels valencians a acceptar a alguns noms per denominar la llengua pròpia hi és present. Puig i Espert, en les seues cartes, també li comunica la invitació de Lo Rat Penat, i com van haver de postposar el certamen perquè el comte de Berbedel emmalalteix (carta del 14 de maig de 1930).

L'imminent arribada de les Normes del 32 anava gestant-se, entre altres coses, amb la visita que féu Fabra un any abans; hi féu la seua pròpia opinió respecte a la situació normativa al País Valencià, i veia coherent crear una nova acadèmia catalana, que no caigués en un excessiu particularisme valencià. El 21 de juny de l'any 1930, Acció Cultural Valenciana va enviar una carta a Bofill i Mates que es feia eco de la situació i que potser fos un dels desencadenants més significatius per a la redacció de les normes: «Notant-se d'altra banda l'actualitat d'un problema de solució urgentíssima com es el de la situació actual de la Llengua apartada ja de l'Acadèmia Castellana i se sent ara mes que mai l'apremiant necessitat d'una autoritat que regule la parla».

Les cartes de Manuel González Martí i Francesc Aguirre pertanyents a l'any 1930 també mostren l'estreta relació que hi mantenien amb Bofill i Mates, en una conjuntura en què els Jocs Florals de Lo Rat Penat precedien l'esdeveniment clau en la història de la llengua al País Valencià pel que fa a la codificació ortogràfica, que es va portar a terme a Castelló dos anys després.

3.1 ANÀLISI LINGÜÍSTICA. FIDELITAT FABRISTA DELS AUTORS.

Com es pot observar en el conjunt de les cartes, els autors valencians posseïen una consciència unitària de la llengua. Tant es així, que autors com Villalonga s'acostaven a formes directament barcelonines, si bé és cert que les alternava arbitràriament amb trets valencians que eren herència de les incorreccions comeses a l'època de la Renaixença, amb l'esforç, però, d'un acostament a la normativa fabrística.

Així doncs, si ens fixem en el corresponsal més vinculat amb el catalanisme polític i de qui més cartes en conservem, Ignasi Villalonga, veiem que s'esforça en regularitzar la normativa amb la proposta fabriana, fins i tot de vegades sense adaptar les formes verbals a les condicions particulars del valencià: empra la desinència de la primera persona del present

d'indicatiu en *-o* (*felicitó, remercio...*), les formes possessives *meva, seva*; demostratius reforçats, formes subjuntives com *hagi* o *remetesiu*, pronom *us...*

En el seu afany d'acostar-se excessivament al parlar de Bofill i Mates, Villalonga arriba a imitar la fonètica barcelonina, escrivint *surt i*, incorrectament, *surtir*, representant així la neutralització de la *o* àtona. A més, escriu formes pròpies del parlar del cap i casal, com *si us plau, aviat* o *seny*; no obstant això, com hem esmentat adés, Villalonga alterna, com fa també Francesc Aguirre, aquestes formes amb les pròpies valencianes (desinència verbal present d'indicatiu amb *-e*, possessius *seua, meua*, pronom *vos*, incoatiu no reforçats: *seguix...*) fins i tot aquelles opcions castellanitzades molt vives ja a finals del segle XIX.

És interessant, llavors, com l'enorme heterogeneïtat de formes no només deixa palès el seu acostament al fabrisme sinó l'encara inestabilitat gramatical que hi havia. Ell, com Aguirre, incompleix amb alguns preceptes fabristes, bé per la manca de costum a causa de l'herència lingüística rebuda per una inexistència normativa al País Valencià on encara s'hi acostumava a escriure formes incorrectes però vives o bé perquè encara no havia penetrat del tot una total conscienciació dels postulats fabristes en aquests personatges.

Perquè ens resulte més còmode aquesta comparativa presentem, tot seguit, un fragment de les Normes Ortogràfiques de l'any 1913, en les quals ens indica:

- «En fi de paraula, s'escriurà *tx* dins els pocs mots com *despatx, esquitx*, els derivats dels quals presenten *tx* (*despatxar, esquitxar*); en tots els altres casos s'escriurà *ig* darrera de *a, e, o, u* i *g* darrera de *h*».
- «Se suprimirà la *h* que és un signe rememoriatiu d'una consonant desapareguda».
- «S'escriurà *g i* no *j* davant de *e, h*».

Ni Villalonga ni Aguirre compleixen, per exemple, amb aquestes tres regles (escriuen *agrahirem, faj, hajen, abont...*), i encara menys respecten les regles d'accentuació proposades. Estem encara en un període, doncs, de prou anarquia gramatical per als valencians. Tot i això, com hi hem observat, aquests autors acabarien acostumant-se, progressivament, als preceptes fabristes, fins a culminar en l'adaptació d'aquesta normativa a les condicions particulars del País Valencià, les Normes de Castelló. L'exemple més clar d'aquest acostament el trobem amb l'adopció de la conjunció copulativa *i*, de manera total per part d'Aguirre i quasi total per part de Villalonga; de fet, aquest últim només utilitza la *y* castellanitzada en dos casos molt puntuals i hi trobem una correcció en la carta del 9 de juny de 1919 en què corregeix la *y* per *i*. També Aguirre adoptarà definitivament, a partir de 1920, la preposició *amb*, que fins a aquell moment representava a través de *en*, una peculiaritat fonètica de la parla valenciana. Malgrat tot, ambdós autors continuen escrivint amb nombroses incorreccions gramaticals.

Acció cultural valenciana deixava entreveure el seu objectiu de dignificació de la llengua pròpia, amb una normativa que era la que més s'acostava al fabrisme; a més, adaptant-la a les peculiaritats valencianes. Tot i així, l'excés d'accents oberts i tancats deixaven palesa una anarquia ortogràfica ben patent, com feien altres autors que després signarien les Normes de Castelló, com Nicolau Primitiu Gómez Serrano i d'altres. A partir del 32, si més no a poc a poc, es regularitzà l'ús de l'accentuació gràfica.

El cas de Manuel González Martí és curiós. En la primera carta, de l'any 1920, gaudeix d'una bona prosa però amb opcions gramaticals encara massa arcaïques (preposició *ab*,

conjunció *y*, pronom *nos* de quarta persona...), que corregirà, posteriorment, en les dues cartes de 1930 i enviades des de Lo Rat Penat. Des d'aquesta organització haurà escrit les seues cartes amb només la conjunció *y* actualitzada i corregida segons el que s'indicaria posteriorment en les Normes de Castelló, però encara amb la resta de formes massa localistes i amb arcaïsmes gramaticals: la *ch* com a representació del so oclusiu velar sord (*lloch*), la *s* simple per representar el so alveolar africad sonor del dígraf *tz* (*organisat*), els incoatiu palatalitzats amb la terminació *-ixc* (*oferixc*) i la confusió habitual de representar el so palatal africad sord /*tʃ*/ amb *j* o *g*, un problema d'ultracorrecció del parlar apitxat. Aquest personatge difereix amb Puig i Espert, que també es comunica amb Bofill i Mates des de la mateixa organització però amb un acostament major de formes del Principat (desinència de la primera persona del present amb *-o*: *prego*, possessiu *seva*, demostratiu reforçats com *aquesta*, pronom *us*, etc.

Podem concloure, doncs, amb tres afirmacions:

- Tots els autors, acceptant la unitat de la llengua, empren una heterogeneïtat de formes que van des d'uns localismes valencians amb grafemes i dígrafs castellanitzats fins a opcions redactades en les Normes Ortogràfiques del 1913 de l'IEC.
- Alguns autors s'acosten a formes del Principat i fins i tot barcelonines a causa de l'admiració personal amb Bofill i Mates i la identificació amb el catalanisme polític i cultural. Tanmateix, no tenien problema en barrejar aquestes formes amb trets morfosintàctics i lèxics valencians.
- No tots els membres d'una mateixa organització com Lo Rat Penat empren les mateixes formes gramaticals en la dècada dels anys vint, fet que prova la necessitat urgent de crear unes normes pròpies, valencianes i convergents amb la resta del domini lingüístic, com foren les normes del 32.

Així doncs, aquestes cartes no són sinó un reflex de les estretes relacions que mantenien notables personalitats dels territoris catalanoparlants en els esmentats períodes. En els moments primerencs es gestaven els diversos posicionaments davant la nova normativa de Fullana, per una banda, i les recentment aprovades normes de l'Institut d'Estudis Catalans per una altra; en un segon moment, durant la dècada dels anys vint, freturava qualsevol suport de l'estat, amb la dictadura de Primo de Rivera, a les iniciatives culturals i lingüístiques perifèriques i, finalment, l'època clau d'adaptació del fabrisme al País Valencià, va coincidir amb els anys de la segona República, que, segons Furió, «afavorirà també el renaixement del valencianisme polític» (2001:588). Com hem pogut observar, molts dels representants d'aquests grupuscles valencianistes aspiraven a assolir els triomfs que el catalanisme polític i cultural va assaborir a principis del segle XX, en el qual Bofill i Mates tingué una rellevància cabdal.

4. CRITERIS D'EDICIÓ

En l'edició d'aquest epistolari hem emprat uns criteris que han respectat escrupolosament el text, ates que hem realitzat una transcripció paleogràfica de les cartes i hem mantingut, per tant, les peculiaritats morfològiques, lèxiques i sintàctiques dels autors que les escriuen,

inclosos els grafemes o dígrafs que representen fonemes diferents als que s'hi presenten (*embaijador, desijj...*).

A més, es redacten en una època gramaticalment convulsa per al País Valencià, que en plena etapa prenortativa gaudia d'autors que s'inclinaven d'una manera més o menys generalitzada per les propostes fabrianes però encara amb una ortografia massa anàrquica i sense una homogeneïtat gramatical. Així, també hem mantingut intacta l'ortografia emprada per observar la major o menor incidència que poden tindre les normes ortogràfiques del 1913 en l'escriptura dels autors valencians així com també la ideologia política d'aquests a partir de les grafies que hi utilitzen.

Per altra banda, hem mantingut també les elisions normatives que haurien estat avui dia corregides per guionets (*canviarli, dirigirme*), però aquestes opcions conviuen amb algunes apostrofacions, normatives o no (*m'ba, qu'ens*), que es col·loquen segons el parer de cada autor.

Així i tot, per tal de facilitar-ne la lectura hem regularitzat l'ús de les majúscules i els signes de puntuació i la cursiva per indicar les parts del text que estaven subratllades

Hem corregit casos d'errates molt evidents, en paraules com *treball, avans*, o *havia*, en errors mecanogràfics com *desl* per *dels* o en confusions com *hem* per referir-se al reflexiu *em*. A més, hem col·locat claudàtors en paraules il·legibles i notes a peu de pàgina per aclarir i puntualitzar aspectes d'interès en la redacció i confecció de les cartes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AVL (2007), *Les Normes de Castelló. Interès per la llengua dels valencians al segle XX*. València.
- Bonet, S. (2000) *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*. València. Universitat de València.
- Cassassas i Ymbert, J. (1980) *Jaume Bofill i Mates: 1878-1933: l'adscripció social i l'evolució política*. Barcelona. Curial.
- Climent, J. D. (2014) *Epistolari (1925-1968) Nicolau Primitiu Gómez Serrano-Emili Gómez Nadal*. València. Generalitat Valenciana.
- Furió, A. (2001) *Història del País Valencià*. València. Tres i quatre.
- Ferrando, A. & M. Nicolás (2011) *Història de la llengua catalana*. Barcelona. Editorial UOC.
- Ferrando, A. (2000) «Fabra i el País Valencià» dins *Simposi Pompeu Fabra: Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica*, pp. 121-157. Barcelona. IEC.
- Fuster, J. (1972) *Literatura catalana contemporània*. Barcelona. Curial.
- Giner, J. (1998) *Obra filològica (1931-1991)* Edició a cura d'A. Ferrando amb la col·laboració de S. Cortés. València. IIFV.
- IEC (2011) *Pompeu Fabra i Poch. Semblança biogràfica*. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica.
- Solà, J. (1980) «El català que ara es parla». *L'Avenç* 27, pp. 65-86.

REFERÈNCIA DE LES CARTES

Fons Jaume Bofill i Matas, grup IV: correspondència, caps 15-17bis. Biblioteca Nacional de Catalunya, Barcelona.

Acció Cultural Valenciana (València)

1 carta.

València, 21 de juny de 1930.

Signa: s.i., secretari.

Aguirre i Verdaguer, F.

1916-1930.

3 cartes.

Barcelona, 23 de juny de 1916.

Grau de València, 29 d'octubre de 1920.

Grau de València, 21 de juny de 1930.

Gonzalez i Martí, M.

1920-1930.

1 carta (signa també en les enviades des de Lo Rat Penat)

València, 25 de juny de 1920.

Joventut Valencianista (València)

1 carta.

València, 26 de febrer de 1916.

Signa M. Aguirre.

Puig i Espert, Francesc

1919-1927.

1 carta.

València, 18 d'abril de 1927.

Lo Rat Penat (València)

1930.

3 cartes.

València, 4 de maig de 1930.

Signa Manuel González Martí

València, 14 de maig de 1930.

Signa Manuel González Martí

Sense lloc, s.d.

Signa s.i.

Villalonga i Villalba, Ignasi

1919-1930.

8 cartes.

València, 24 de gener de 1919.

Figuerols, 9 de juny de 1919.

València, 13 de juliol de 1919.

València, 25 de setembre de 1919.

València, 12 de febrer de 1920.

València, 18 de desembre de 1922.

València, 11 d'abril de 1930.

València, 29 d'abril de 1930.

ANNEXOS

Valencia, 26 febrer 1916

Sr. en Jaume Bofill i Mates

Barcelona

Molt sr meu i distingit amic; en nom de tots els amics valencianistes que formen esta Joventut, li faj present en esta, la nostra felicitació més entusiasta per el seu magnífic discurs pronunciat en la memorable sessió d'eixe ajuntament de Barcelona en la que, portant la veu de la Lliga Regionalista, defenguereu la proposició que en defensa de l'ús de la llengua catalana havia presentat la minoria a la que perteneixem, com u dels mes valiosos regidors.

Molt agraïrem que quan porten a l'impremta el vostre elocuent treball nos envieu algun eixemplar en la seguretat que la seva lectura ha de enfortir i esperançar els estusiasmes dels socis de nostra Joventut.

Sap vosté pot manar a tots nosaltres, i en particular a este son afm. amich.

M. Aguirre

23/6/1916

Sr. d. J. Bofill

Barcelona

Molt distinguit amic;

Sols quatre ratlles per a donar-li les gracies per l'exemplar que m'envia de son magistral parlament en defensa de la nostra llengua.

En tota atenció i devoció le llegit i cada volta m'agrada més.

No voll torbar les hores de faena de vostè³ en cartes melmes i es per açó que no li escric en mes frecuencia; crega que no es per falta de voluntad als que com a vostè à mes de tindre en mi un amic incondicional, tenen un admirador.

De valencianisme... bueno, non parlem. Al fi i al cap si se fà obra ja la sabrà.

Mane i dispose à son afm. amic,

Francesc Aguirre

³ En aquestes cartes apareix com «v», que hem descomprimit sistemàticament amb «vostè».

Grau de Valencia, 29 Octubre 1920.

Sr. dn Jaume Bofill
Barcelona

Benvolgut amic:

Cuatre paraules per a expressarli tot mon agrahiment per les que me dedica en sa estimada del 8 ct. amb motiu de la mort de mon volgut pare [a c y]. Es en moments d'aquests que fan mes bé les paraules de l'amistat i han sigut les de vostè de les mes agrahides.

Tinga la seguretad que si fos necessari, que no ho es, unes rahons per a fer creixer ma afectuosa amistat per vostè. Ses frases ho haurien conseguit.

Li envio un recordatori de ma trista data.

Mane sempre a son afm. amic que li envio una forta abraçada.

Paco Aguirre.

Valencia, 24 Gener 1919

Sr. d. Jaume Bofill

Benvolgut amic: Ahir vaig rebre la vostra amable lletra, que agraire vivament. Al mateix temps arribà una lletra de Isidre Lloret que satisfà els meus desitjos. Aquella vesprada mateix vaig rebre les publicacions de l'escola de funcionaris.

Ja són totes elles en poder del amic Joaquim Reig, mon president de la joventut, qui es el ponent d'aquest tema d'hisendes locals. Es un xicot que vos alegrareu de conèixer; ha estat per nosaltres una troballa.

Em son molt grates les vostres amables frases respecte a la nostra actuació. Es molta la feina que hi ha que fer.

Coincidire en el criteri per vos exposat respecte als regionalistes sevillans. M'extranya que no hagen invitat a la nostra Joventut.

Us felicito coralment pel vostre discurs en la Lliga Espiritual de Nostra Senyora⁴ de Montserrat. Saben el meu pensar i com açò ens uneix amb doble llaç a vos i a mí. Si veien a don Lleonci, saluden-lo de part meua i feu-li present que el recorde a sovint.

Avui he rebut els judicis amb l'Estatut de la Mancomunitat, ara mateix el llegiré.

Vos remercio novament i sabeu es vostre amic que coralment us saluda [i e.o. un]

Ignasi Villalonga

⁴ Corregit «S[a]»

Figueroles, 9 Juny 1919

Sr. en Jaume Bofill

Benvolgut amic: desde aquestes muntanyes de Castelló en l'ambient de pagesia del mas, vos adrese esta lletra després de la lluita electoral, que si ha constituït un fracàs per al valencianisme, no ha quebrantat lo més mínim la nostra fé nacionalista i el nostre patriotisme dinàmic.

En les darreres eleccions lluitaven en coalició de dretes, el carlí i el compte de Montornés (que sempre ha refusat les nostres invitacions) independent.

La Unió republicana presentava Azzati-Samper. El socialiste Ovejero junt amb el dissident republicà Valentín, el famós batlle, formaven atra candidatura tancada.

El nostre candidat el catedràtic de Hisenda de Valladolid, el valencià Vicent Gay, lluitava tot sol, amb possibilitat de combinar-se amb totes les candidatures.

La campanya al diari; els mitins i manifestos ha estat activa i de un tó elevat. El candidat socialista manifestà publicament la seua admiració.

Amb la presentació de Montornés forem greument perjudicats, per això el periòdic el combaté. Pensarem en retirar-se pero els socialistes que es diuen republicans, regionalistes i compten [6 roo] vots vingueren a oferir-se'ns en bona part. Jaçò ens feu concebre esperances que resultaren fallides, puix el dia de la elecció ens deixà tothom asoles, i encara algú dels nostres s'en anà amb les dretes.

Comprendreu el nostre disgust per el resultat, després de tants treballs, pero la nostra fé no desmaia. Guardem les energies per a les municipals, ahont es fácil tragam algun lloc. En les provincials es difícil que lluitem puix son massa aprop i el odi que hem suscitat de part de la reacció [ciervista] a Valencia ens persegueix. I crec que un nou fracàs ens quebrantaria. De totes maneres intentàriem, crec que sense resultat una entente amb els carlins per a les provincials.

Ja he vist que la Lliga ha estat combatuda pel Govern, que ha donat caliu a la antipática Unió Monarquica. Pero el trionf de Barcelona nos ha enfortit. Enhorabona.

El Secretari de la Diputacio de Valencia, en Francisco Monleón, amic particular, m'ha pregat amb insistencia que li enviaren el llibre *Les coses Provincials de Caritat i de Maternitat i* [Seporits] de Barcelona. *Anys 1802 1917* amb próleg d'en Vallés i Pujals. Es home que segueix el moviment nostre, amb simpatia de funcionari un xic platónica però cultivable [Sipés]. Us agrairia ferem fer que li remetessin al seu nom a la Diputacio de Valencia.

Encara que fa dies no he rebut *La Veu*, suposo anirem a la Diputació estes eleccions. Molt m'en enfolgaria (localisme del Maestrat).

Saludeu a en Bassols i als demás amics. De Roguit i Barbey tinc noves recents i⁵ expresant-vos el meu fort optimisme en el trionf del nacionalisme, encara que no está massa clar el panorama politic i social, us envio la meua coral salutació i e.n. en

Ignasi Villalonga

Si us plau podeu dirigir-me el correu a Figueroles (Província⁶ de Castelló) ahont estaré un mes aproximadament.

⁵ La «y» es troba corregida per l'autor.

⁶ Corregida l'abreviatura que s'hi llig: «Prova».

València, 13 Juliol 1919⁷

Sr. d. Jaume Bofill

Benvolgut amic: Suposo rebieu el telegrama que en nom dels amics us dirigí felicitant-vos per el vostre magnífic triomf i de la Lliga en les eleccions, que considerem com a propi. Avui us ratifico el meu afecte i us demano que em considereu adherit al just homenatge que us dediquen els amics al Parc i al qual se associen les entitats valencianistes.

El secretari de la diputació sr. Monleón ha rebut la publicació que vos demaní per a ell; tots dos⁸ agraim la vostra amabilitat. Ara amb motiu de la Setmana municipal ha hagut varies adhesions dels nostres, de dit sr. Monleón, del contador del Ajuntament i com corporacions el Ajuntament i la Diputació. Un petit èxit de la nostra personal propaganda, com voreu.

Les circumstancies polítiques del valencianisme, poc s'han modificat desde que us escriguí. No prenguerem part en les eleccions provincial, malgrat el seu interès per a nosaltres, perque el moment ens es francament desfavorable. Per part dels elements conservadors, en especial el governador, tenim la persecusió. Ahir procesaren a en Thous per fantàstiques injúries a la autoritat en una campanya de la correspondencia contra el jóc. Clar es que aixó es convenient! Tant de bó fora mes forta i menys solapada la persecusió i ens enfortiria!

En les eleccions municipals pensem fer un esforç.

Ferrandis Luna está de advocat del Estat a Girona, supose que el voreu.

Jo tindria gust de posarme en contacte amb Vosaltres, per a comentar els fets de actualitat. En Cambó en una carta també ens diu que desitja veurens, es posible que en Ferrandis l'hagi vist. Jo no se quan em será posible anar-hi.

Vos estimaría, si no es cansarvos, que fesiu perque ens remeteren uns pocs eixemplars de una publicació recent en la que consta l'obra feta per la Diputació o la Mancomunitat.

Novament⁹ us done la enhorabona i em sabeu sempre devot amic que us estreny la ma:

Ignasi Villalonga.

Amb en Barbey estic mal content, puix fa vuit mesos que no se res d'ell.

⁷ Aquesta carta està íntegrament redactada a màquina.

⁸ Apareix "dots". Hi ha una correcció posterior en què tatha la lletra *t*.

⁹ A partir d'aquest moment escriu a mà.

València, 25 Setembre 1919

Sr. d. Jaume Bofill

Benvolgut amic: des de la lectura dels articles, que supose nostres, signats J.B. a *La Veu* comentant la "Declaració Valencianista", us soc novament [deler], per la forma excessivament benévola amb que parlen de la meua parva persona.

Pero lo que mes us remercio es el haver descobert sota la frondositat de les *mancomunitats* amb fins concrets i amb diversos temes, la solució que entenem practicable de comunitat catalano-valenciana.

Les circumstancies plenes de prevencions en el ambient valencià i la manca de unanimitat dins els mateixos valencianistes (encara que no trascendeix al públic) respecte a la paraula *Nació*, que uns apliquen a València i altres la identifiquen amb les orientacions d'en Prat, em mogueren, essent jo el ponent, a no fer resaltar més la formula.

Perxó i per el fet de que la unanimitat del valencianisme la fundem en la demanda del Estat Valencià, -compatible amb la nacionalitat comuna amb Catalunya-, tenia jo que la nostra Declaració no fora del gust de molts catalanistes. Com vos amb la vostra amplitud i el vostre prestigi la capiu i acolliu falaguerament, la nostra joia i la meua gratitud son ben explicables.

Sincerament crec que la declaració en el fons no es fruit de cap transacció –potser ho es en la forma-, i respón al sentit dominant en els valencianistes.

La qüestió del pancatalanisme enutjosa per a els temperaments vidriosos que abunden, hi es endeguda per l'unic camí que jo crec viable, la cultura, i en aquesta via ens plauria vore intensificar la tasca a entitats com Nostra Parla, cridades a preparar l'estat d'opinió necessari.

Vos felicite per el vostre nomenament tan encertat de Vis-President de la Mancomunitat. El discurs d'en Puig i Cadafalch m'ha agradat.

El secretari de aquesta Diputació va agrairvos lo que li enviareu, i em digué us estimaria li remetereu les publicacions de la 3a y 4a setmana municipal. Tambe altre alt empleat d. Joan Galvañ es va sotscriure a la V Setmana i com no li han enviat la tarja com li sabria greu que no li arribessin les publicacions de dita setmana, em pregà ho fera present a la escola de funcionaris per si s'hagues extraviat. Vos agrairia que quan us vinguera a punt vos interesareu, puix les relacions amb la burocracia local ens interesen.

Per a canviar impressions sobre la situació política –estic prou despistat- voldria anar a Barcelona i veure a en Cambó i estrenyer la mà als amics. Allavors podria verbalment donarvos compte de la situació de les coses ací.

Em sabeu sempre bon amic que us estima

Ignasi Villalonga

El secretari de la Diputació es d. Francesc Monleón

València, 12 de febrer 1920¹⁰

Sr. d. Jaume Bofill

Benvolgut amic: he rebut la vostra lletra del 7 com també el exemplar de la vostra conferència que he llegit amb verdadera delectació. La coneixia en part per extracte de *La Veu*, pero tenia un gran desitj de assaborir-la íntegra. Em demaneu la meua impressió i jo us agraixc la invitació i amb tota sinceritat he de dir-vos que la sotscriuria en totes les seues parts.

Precisament he considerat sempre un perill per a eixa Joventut Nacionalista la extraordinària força de atracció i fins de absorció d'en Cambó, que sense voler, com a polític jove i de una activitat febril, podria exercir una fascinació en la Joventut minvant la seua personalitat i compromentent la seua formació política. Per a la nova promoció nacionalista a la que em lliguen tants vincles de coincidència espiritual i afecte, el viure de la *renda política* –permeteume la expressió- creada per la generació precedent seria un gros perill.

Així pues desde el moment que vos, autoritzadíssim capdavanter i guia d'eixa joventut, en la vostra conferència examineu de aquella manera tan catalanesca i tan acurada el panorama polític i fent una síntesi comprensiva els senyaleu a la Joventut la tasca a fer *Catalunya en dins*, tota parella encara que distinta de la dels parlamentaris, com no celebrar eixa felicitat d'independència de esperit amb la qual presteu un gran servici al nacionalisme i per tant a Catalunya perenne?

A la vista del nostre fracàs electoral, ahont després de dos anys de sacrificis i de propaganda constant, sols podem presentar dos candidats a regidors, el ú anava sols per fer propaganda (ja sabem que no sortiria) i el atre amb una lluita ben portada electoralment surt derrotat per 77 vots, compendreu que el nostre nacionalisme valencianista, optimista sempre, veu no obstant llunyana la Espanya gran i cerca amb vosaltres la *Catalunya petita*. Perxó el vostre sorollós triomf municipal a Barcelona el fem nostre de tot cor. Ja en parlarem, amic Bofill, de ço que per carta difícilment se expressa.

El èxit del nostre Barbey m'ha omplit de joia.

De política general mes val no parlar-ne. Ja ho fan massa i tot al congrés.

Amb veritable desitj de veureus, comteu-me sempre amic coral,

Ignasi Villalonga¹¹

La dedicatoria de la conferència vostra es un sobre preu gros per la mercé. ¹²

¹⁰ Aquesta carta està íntegrament redactada a màquina.

¹¹ Signa, però, a mà.

¹² Acaba la carta amb un gargot il·legible.

Valencia, 18 Decembre 1922 ¹³

Sr. d. Jaume Bofill

Barcelona

Distingit amic: he rebut la vostra lletra en la que em feu present el nomenament de en Gumersind Gomez Negre com ajudant d'obres públiques a la Mancumunitat, vos remercie pel vostre interès en aquest assumpte i per la eficàcia, per mi ja descomptada, de la vostra intervenció. Avui mateix escric al interessat donant-li compte del seu nomenament.

Seguix amb viva atenció la marxa de l'Acció Catalana, reflectada en *La Publicitat*. Crec que esteu fent a la causa de Catalunya, un gran servei, puix la situació de la Lliga després de les seves intervencions ministerials era i es prou compromesa. La mentalitat simplista castellana, necessita que se li contrapose una afirmació neta i rotunda. En quant a la posició del valencianisme i a la meua personal, comsevullga que les mases no se interesen per les nostres idees i en canvi els partits polítics, casi bé sense excepció, estant cada vegada mes influïts per la nostra ideologia, se imposa una política de propaganda hábil y oportunista. El fet mes falaguer, es el de cada día imposem el ús del valencià en llocs ahont havia estat foragitat.

Es posible que aviat vaja a Barcelona i tindrè ocasió aleshores de saludar-vos i de parlar amb vos amb mes temps.

Reiterant-vos la expressió del meu agraiment sabeu es vostre sincer amic que coralment us saluda,

Ignasi Villalonga

Valencia, 11 d'Abril de 1930¹⁴

Sr. en Jaume Bofill

Molt estimat amic: encara que amb algún retrás vullc remerciarvos altra vegada les atencions que tant Vos com la vostra amable i simpática familia tingueren amb nosaltres en la darrera estada a Barcelona. Cregau, amic Bofill, que em va ser particularment agradós el retrobar la nostra, ja un xic vella amistat.

Ara dec de confiar-vos una ambaixada, que de ser despajada favorablement per vos, em proporcionaria el plaer de vore-vos altra vegada entre nosaltres. El Rat Penat em va encarregar que proposés el nom de alguna personalitat de Catalunya o Mallorca per a mantenedor dels Jòcs Florals d'enguany, que com sabeu se celebren a fi de maig. Jo he pensat amb vos i degudament autoritzat per el president, vos ho comunique confidencialment, per si teniu a bé acceptar i les vostres ocupacions vos ho permeten. Pense que si que voldreu, pero si el bon desitj m'enganyara per qualche raó que desconec, us pregue que me indiqueu el nom d'alguna persona que fora escaient; he pensat en Nicolau D'Olver a qui no conec personalment. De totes maneres confie que acceptareu. Us será agradable el constatar vos mateix l'evolució de Valencia desde el temps que la coneixeu.

Pregant-vos (que) oferiu els meus respectes a la vostra muller i a la Comtessa, i amb records per a el vostre cunyat i els demés amics, en espera de la vostra resposta, resto vostre affm. I antic amic

Ignasi Villalonga

c/e Gobernador viejo 7

¹³ Novament la carta està escrita a màquina i signa a mà.

¹⁴ Carta escrita a màquina i signada a mà.

València, 29 de Abril 1930

Sr. d. Jaume Bofill i Mates

Benvolgut amic: He rebut la vostra i vullc posar-vos dos ratlles abans de surtir cap a Saragosa primer i després cap a Madrid. Heu arribat a emps amb la vostra acceptació, de la que tots aci ens felicitem. Supose que aviat rebreu la invitació oficial del Rat Penat per a ésser mantenedor dels Jochs Florals que es celebrarán el día 18 del proper Maig. Celebre molt que vingau amb la bona companyia de amics que m'indiqueu.

El traje acostumat per a el acte es el frac. Ademés em diuen que com el acte es per la tarda, després es possible que haja un banquet oferit per el ajuntament a la reina i en ella tindreu llòc preferent com es natural.

En quan al contingut, Vos millor que jo el escollireu. Em sembla molt oportú parlar de la llengua valenciana. Encara que tota la joventut moderna i culta accepta la unitat de la llengua catalano-valenciana, hi han els homes de la generació anterior i sobre tot el vulgus que professa un autóctonisme sentimental respecte al valenciá que la vostra discreció sabrá sortejar, sense claudicacions oportunistes.

Fora també convenient, parlar d'algún aspecte polític nacionalista, amn relació als moviments similars d'Europa i amb mires a una nova estructuració d'Espanya, prescindint d'altres problemes que poden trobar dividit al públic (forma de govern, etc.)

Qualque referencia al problema cultural i al fi d'ensenyansa, tan intimament lligat al renaiximent d'un poble, em semblaría avinent.

En fi, evocacions històriques i sentimentals trobarien un ambient ben preparat. Si em permeto fer-vos aquestes indicacions es perquè em demaneu una impressió, que sincerament us dono, encara que convençut de que el vostre seny i el coneiximent que teniu del temperament i clima espiritual valenciá i valencianiste, les fa innecesaries.

Sabeu que em teniu sempre a la vostra disposició com devot i afectíssim amic,

Ignasi Villalonga.

ACCIÓ CULTURAL VALENCIANA, VALENCIA, 21 de Juny de 1930

Sr. en Jaume Bofill.

Molt Sr. nostre: a la nostra ciutat es nota ara un ressorgiment de les tendències valencianistes i nosaltres, grup de jòvens que volem arreplegar estes manifestacions de ciutadania per a orientar-les i organitzar-les, hem començat la publicació d'un butlletí quinzenal-que potser conegau- titolat *Acció Valenciana*.

Notant-se d'altra banda l'actualitat d'un problema de solució urgentíssima, com es el de la situació actual de la llengua, apartada ja de l'Acadèmia Castellana, i se sent ara mes que mai l'apremiant necessitat d'una autoritat que regule la parla.

Nosaltres, volent il·lustrar a l'opinió amb el criteri de les autoritats competents en la matèria varem escriure-vos però amb direcció incèrta. No havent rebut encara la vostra comunicació hem cregut qu'es deuria a algun èrro en l'adreça i vos tornem a escriure amb un altra.

El qüestionari que vos trametérem era pòc més o menys:

“-Voldríeu resumir-nos la vostra actuació relacionada amb l'evolució de la parla?

“-Que opineu de la portada, estancia i separació de les llengües regionals a l'Acadèmia Castellana?

“ Que opineu del estat actual de la llengua?

“ Quina solució proposeu?

“ Cas de demanar una acadèmia, ¿quina orientació cregeu deu tindre?

Aguardem confiats en que la vostra amabilitat i la simpatía amb que segurament esguardeu el moviment per a quina orientació vos demnem, farán que vos digneu respòndre'ns.

Per ACCIÓ CULTURAL VALENCIANA, Jorge Juan 13,

el secretari,

[?]ferreres

València, 25 Juny 1920

Sr. en Jaume Bofill

Benvolgut i admirat amic: la seua carta de 14 dels corrents me omplí de alegria perque me dú notícies seues; molt agrair al seu reconeiximent present en les seues paraules. Complaurel es una gran satisfaccio que puc tindre.

Per este correu li envie els quaderns que manquen al Institut; si fulleja el meu treball sobre *El Paviment* i es fija en la part referent al monastir de Poblet, volguera que manifestara la seua autoritzada opinio. Les reconstitucions grafiques que acompanyen a tot el texté també es obra meua.

Altre asunt:

Suponc que Ignaci Villalonga li aurá escrit referent al projecte que te Lo Rat Penat de visitar Barcelona. Som uns cuants consocis que no coneixem la exposició y volguerem admirarla any de la clausura.

Ab este motiu tindriem un goig en visitar les entitats culturals baig els plecs de nostra senyera.

Vos podrieu ser un gran embaijador nostre; y si vostra amabilitat sempre tan gran es compatible en vostres grans quefers, li agrairia infinit fera alguna gestió y nos la comunicara pera enardir mes aquells desitjos de anar á Barcelona que tenen els consocis de Lo Rat Penat.

Mane sempre del seu amic que el admira¹⁵

Manuel Gonzalez Marti

València, 4 de maig de 1930

Sr. en J. Bofill i Mata

Barcelona

Mol senyor meu i de tota ma consideració:

Ab gran satisfaccio i entusiasmo, m'entere de que te vosté a be accedeir a nostres desijos d'ocupar la tribuna de mantenedors dels Jocs Florals de Lo Rat Penat, honor qu'ens permitürem demanar a vosté per mig de nostre particular amic en Ignaci Villalonga.

Huí, ab el goig i la satisfaccio extrema qu'em produix la noticia tan important i de tant relleu per a la vida cultural d'aquesta societat valenciana i valencianista, m'apresure a escriureli esta carta sollicitant de modo oficial sa valiosísima cooperació en nostra festa, participantli al ensemps, als efectes oportuns, qu'els Jocs Florals tindran lloch el día 19 del actual mes de maig, per la vesprada.

Quede a la espera de la grata noticia acceptant la sollicitud que ab el major entusiasme li fas en nom de l'entitat que m'honre en presidir, m'oferixc de vosté com son affm. Amic i s.s.

Manuel González Martí¹⁶

¹⁵ Apareixen unes sigles il·legibles.

¹⁶ Enviat des de Lo Rat Penat.

Valencia 14 Maig de 1930

Sr en Jaume Bofill i Matas

Molt senyor meu i admirat patrici:

Tinc necessitat¹⁷ de comunicarli una gigueta contrarietat per la que se retrasa uns dies la celebració dels Jocs Florals.

Per el desig de donarli el major esplendor, enguany s'havia organitzat per a després de la festa un sopar en lo palau del conde de Berbedel, avi de la regina.

Pero este senyor ha caigut madalt fa uns dies; d'alguna gravetat al principi pero fora de perill ara i nos ha pregat ell aixina com l'alcalde de Valencia que retrasem fins lo dimecres 28 la celebració de la festa.

Yo he parlat en nostre amic Villalonga i hem quedat en que els dos li escriuriem a vostè per a suplicarli fera compatibles les seues ocupacions en la nova feja dels Jocs Florals.

Yo li pregue que'm perdone esta falta de fixació de dia, pero ya li done les raons del cas.

Sap que pot dispondre com vullga del seu ver amic i admirador Q. L. a. L. m.

Manuel Gonzalez Marti¹⁸

A'n Jaume Bofill i Matas

BARCELONA

Molt senyor i bon amic: per accident me veig enlairat fins la presidència d'aquesta societat, i una de les tasques a complir més propera és la celebració dels Jocs Florals que vull sien aquesta anyada qualcom de sumptuós.

La meua arribada a la direcció de la més excelsa entitat valenciana té molt de protesta als antics motllos en que venia fabricant-se l'actuació de la seva vida social: quelcom de protesta del jovent contra la vellesa que'ns aclaparava i ens ensopía. Perxó recurreix a vosaltres oferint-vos la dignitat de mantenedor del certam literari, amb la esperança de que no la refuseu, honorant-nos moltíssim la vostra acceptació.

Us prego que a la major brevetat possible m'escrigau la vostra conformitat.

Una forta abraçada de vostre sempre incondicional,

Puig i Espert¹⁹

¹⁷ Corregit «nessecitat».

¹⁸ Enviat des de Lo Rat Penat.

¹⁹ Enviat des de Lo Rat Penat.

València 18 4 27

A'n Jaume Bofill i Mates

BARCELONA

Estimat amic: la vostra lletra em va produir gran pena; pero les circumstàncies manen sobre'ls desitjos dels homes i no hi ha força natural que les pugua destriar.

Tindrè molt present el vostre valió oferiment per aprofitarmen si el cas aplega.

Us envia una forta abraçada vostre sempre incondicional,

Puig i Espert.

Sr. J. Bofill i Mates

(Francesc Aguirre, 1930)

Barcelona

Estimat amic Bofill:

Jo vos haguera escrit abans contestant la vostra, ben amable, de 2 del et., pero m'han dit que han dit de mi que soc negligent i me he vist obligat per ço à demanar la contestació, lo contrari seria fer-vos quedar mal i entre vostè i una humil persona es just que quedeu sempre millor que jo.

Quedo molt agrahit à ses frases de la que contesto i encara no he llegit lo que dien de mí al vostre article "Valencia" en *La Publicitat*.

Villalonga ha quedat en enviar-me-lo i [Deu] que ho fassa i que la [punça] de l'amical ironia no me fassa algun sèt a la roba!

Me diu Villalonga qu'entre atres coses porteu d'adjudicarme no se qué del Tedium Vital. ¡Ay mare!

-2- 21 Juny 1930

J. Bofill i Mates

Ni tediós ni amargat. Ara be, no serveixo per a lo que creyeu²⁰. Jo me conec perfectament í sé fins hon arribaria. Ademés mon quefer (necesari en absolut per a mi) m'absorbeix lo temps habil que tinc. Al fi de comptes jo no podria esser mes qu'un soldat de files, pero res més.

De modo que à la vostra llatinada, contesto jo en atra: *nosce te ipsum* (se diu aixina?) i jo me conec.

Per lo demés, ací hem fet molt menys de lo que tant vostè com els illustres acompanyants mereixen. Siga dit tambe sense compliment.

Salude molt afectuosament als srs. í amics Duran, Ferran i Fabra; i tant ells com vostè saben poden manar à son afm. amic qu'els envia una forta abraçada,

Francesc Agu.

²⁰ Corregit «cregueu».